

Штеба Р. Ю., здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків.

Shteba Roman, a competitor of the Educational-scientific-production center of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF THE STATE POLICY IN THE SPHERE OF ENSURING NATIONAL SECURITY IN THE CONDITIONS OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

У статті охарактеризовано особливості формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки в умовах європейської інтеграції України. Визначено ступінь результативності виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у сфері забезпечення національної безпеки в умовах європейської інтеграції України. Визначено напрями удосконалення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки в умовах європейської інтеграції України.

Ключові слова: державна політика, національна безпека, державна політика у сфері забезпечення національної безпеки України, Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

The article describes the peculiarities of the formation and implementation of state policy in the sphere of national security in the context of European integration of Ukraine. The degree of effectiveness of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in the sphere of national security in the context of Ukraine's European integration is determined. The directions of improvement of the state policy in the sphere of ensuring national security in the conditions of European integration of Ukraine are determined.

Key words: state policy, national security, state policy in the sphere of national security of Ukraine, Association Agreement between Ukraine and the EU.

Постановка проблеми. В сучасних умовах Україну та ЄС поєднує міцне політичне та економічне партнерство і взаємна підтримка, адже вже практично немає напрямків, які б не були охоплені євроінтеграційними процесами. Наприклад, до таких напрямків відноситься сфера забезпечення національної безпеки України за відповідними напрямками її реалізації: політичним, військовим, економічним, продовольчим, екологічним тощо.

Окрім того, відповідно до Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки

є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [3] та необхідними складовими забезпечення необхідного рівня національної безпеки нашої держави.

У цьому зв'язку, слід зазначити, що Європейський Союз надає потужну підтримку Україні та зберігає санкційний тиск на Росію через її агресію на Донбасі та тимчасову окупацію Криму.

Тому важливою складовою забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах глобальних викликів і ризиків є політична та економічна асоціація та інтеграція України з Європейським Союзом, результативність та ефективність якої залежить від досягнень України в імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки в умовах європейської інтеграції України присвятили свої публікації такі вчені, як Артёмов І., Бакуменко В., Бондаренко В., Вітер Д. та інші.

Однак чимало питань стосовно визначення напрямів удосконалення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки в умовах європейської інтеграції України залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки в умовах європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу. Угода про асоціацію між Україною та ЄС – це дорожня карта реформ, які проводяться в нашій державі та індикатор прогресу в наближенні до стандартів ЄС у відповідних сферах: політичній, економічній, правовій, екологічній, а також у безпековій сфері.

У 2017 р., після завершення всіх необхідних процедур щодо ратифікації, Угода про асоціацію запрацювала в повному обсязі і вже дає відчутні результати. Так, у 2017 р. українських товарів на європейському ринку було реалізовано на 4 млрд. дол. (або майже на 30%) більше, аніж у 2016 р. Всього у 2017 р. було експортовано до ЄС товарів та послуг на 20 млрд. дол. Також збільшився й асортимент українських товарів на європейському ринку. У 2017 р. в експорті з України до ЄС з'явилося 362 нових товарних позицій – а це робочі місця і добробут українців. Важко переоцінити й усунення бар'єрів у спілкуванні, навчанні та бізнесі після того, як набув чинності безвізовий режим, яким уже скористались сотні тисяч українців [2].

За фінансової та експертної підтримки Європейського Союзу розпочалося практичне впровадження комплексної реформи державного управління. Основною метою реформи є формування ефективної системи державного управління, яка здатна виробляти і реалізовувати цілісну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток та адекватне реагування на внутрішні й зовнішні виклики з метою забезпечення необхідного рівня національної безпеки України.

Слід зазначити, що імплементація Угоди про асоціацію України з ЄС передбачає виконання українською стороною заходів і завдань та моніторинг

прогресу виконання зобов'язань України за Угодою загалом та у 24 сферах (секторах) співробітництва, зокрема у секторі «Політичний діалог, національна безпека та оборона».

Так, згідно зі Звітом про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 р., спостерігається недостатній прогрес виконання Україною своїх зобов'язань у секторі «Політичний діалог, національна безпека та оборона» – лише 43%. Тобто органи державної влади України, на жаль, не забезпечують повномасштабної імплементації Угоди про асоціацію на всіх основних рівнях, адже загальний прогрес виконання нашою країною Угоди за підсумками 2017 р. у секторі «Політичний діалог, національна безпека та оборона» в частині завдань, покладених на Верховну Раду України, склав 0 %, на Центральні органи виконавчої влади – 64 %, на інші органи державної влади – лише 50% [2].

Незважаючи на це, Україна продовжує активну практику приєднання до заяв та позицій ЄС з актуальних міжнародних питань щодо зовнішньої політики, національної безпеки та оборони, у тому числі в межах міжнародних організацій.

Так, протягом 2017 р. Україна приєдналася до 424 заяв (з 504), а загалом, починаючи із 2005 р. – до 5344 (із 6486). Політичний діалог Україна-ЄС залишається на високому рівні та відбувається в межах усіх існуючих механізмів. Забезпечено координацію підходів України та ЄС до оцінки та засудження дій Росії проти міжнародного миру й безпеки та застосовуються відповідні заходи протидії. За участі експертів НАТО, США та ЄС розроблено проект Закону України «Про національну безпеку України», який має привести стандарти національної безпеки і оборони у відповідність до стандартів ЄС. Відповідно до положень законопроекту, Україна ставить перед собою завдання членства в Європейському Союзі і НАТО, що має бути безумовною гарантією безпеки, суверенітету та територіальної цілісності нашої держави.

17 січня 2018 р. законопроект був розглянутий та підтриманий на засіданні Ради національної безпеки та оборони України. У 2017 р. з метою поглиблення співпраці з Європейським оборонним агентством за напрямком «Єдине Європейське Небо» взято участь у ряді робочих засідань Військової авіаційної ради політичного рівня та у щорічній конференції з цієї проблематики. Українські експерти також залучалися до роботи експертних груп «Матеріальна стандартизація», «Єдине європейське небо» та «Європейський авіатранспортний флот» в рамках проектів Європейського оборонного агентства. 20 листопада 2017 р. [2].

Рада ЄС продовжила мандат Консультативної місії Європейського Союзу (EUAM) в Україні до 31 травня 2019 р. та затвердила її бюджет на наступні 18 місяців у сумі 32 млн. євро. Продовжується робота, спрямована на підвищення ефективності діяльності Консультативної місії ЄС з реформування сектору цивільної безпеки та забезпечення практичної результативності діяльності з урахуванням актуальних безпекових викликів, що стоять перед Україною.

Сліді зазначити, що відповідно до Угоди про асоціацію Сторони зобов'язалися здійснити послідовні кроки до встановлення безвізового режиму

після виконання умов, визначених у Плані дій щодо лібералізації візового режиму. Україна повністю виконала свої зобов'язання у 2016 р., а у 2017 р. ЄС ухвалив рішення про встановлення безвізового режиму, який почав діяти із 11 червня 2017 р. За півроку безвізовим режимом скористалися 355 тис. громадян України. За даними Представництва ЄС в Україні, відвідування українцями Європейського Союзу, порівняно з аналогічним періодом 2016 р., збільшилося на 15%. Протягом зазначеного періоду за результатами моніторингу ситуації не зафіксовано випадків необґрунтованих або сумнівних відмов ЄС у безвізовому пропуску громадян України.

Зі свого боку, 20 грудня 2017 р. Європейська Комісія оприлюднила першу Доповідь щодо дотримання критеріїв безвізового режиму з ЄС у межах запобіжного механізму призупинення його дії для третіх країн, зокрема України. У Доповіді Європейського Союзу визнається дотримання Україною критеріїв у цілому; констатується певне зниження кількості нелегального перебування українців і відмов у в'їзді та суттєве зниження кількості шукачів притулку; підкреслюється високий рівень здійснення реадмісії осіб з Україною. Окремі застереження стосуються стану боротьби з нелегальним обігом наркотиків, контрабандою тютюнових виробів, кіберзлочинністю, нелегальним обігом вогнепальної зброї. Найбільше уваги приділяється питанням стану боротьби з корупцією в Україні. У висновках Доповіді зазначається, що Україна повинна вжити негайних дій для захисту та гарантування антикорупційних заходів, запроваджених із часу здійснення попередніх реформ, та забезпечити подальший прогрес у цій сфері [2].

Завдяки Угоді про асоціацію Україна та ЄС продовжують активно співпрацювати у сферах міграції, притулку та управління кордонами, зокрема в частині протидії нелегальній міграції, реалізації концепції інтегрованого управління кордонами, ефективного забезпечення права на притулок, оперативних заходів та обміну інформацією щодо охорони кордону [1].

У цьому напрямі в 2017 р. здійснено низку важливих кроків:

- затверджено Стратегію міграційної політики України до 2025 р. (розпорядження Кабінету Міністрів від 12.07.2017 р. №482-р), яка враховує всі актуальні виклики, зокрема трудову міграцію, еміграцію і вимушене внутрішнє переселення, та серед іншого передбачає гармонізацію українського міграційного законодавства із правом Європейського Союзу;
- завершено створення національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства. Наразі система використовується в режимі дослідної експлуатації та готується до введення в експлуатацію. Паралельно готується Єдина інформаційно-аналітична система управління міграційними процесами;
- введено в експлуатацію першу чергу реконструйованого пункту тимчасового розміщення біженців у м. Яготині Київської області. Також завершено реконструкцію першого пускового комплексу пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, в селі Розсудів Ріпкинського району Чернігівської області;
- набули чинності двосторонні імплементаційні протоколи до Угоди про

реадмісію з Австрією, Чехією та Естонією, підписано протокол з Польщею, проводилися переговори з рядом інших держав;

- суттєво нарощено темпи видачі біометричних документів: упродовж року підрозділами Державної міграційної служби видано майже 4 млн. паспортів для виїзду за кордон (у 2016 р. – 1,5 млн.) та 1,1 млн ID-карток (у 2016 р. – лише 278 тис.) [2].

Важливою складовою національної безпеки нашої країни залишається економічний вектор європейської інтеграції України. В цьому контексті позитивно є результативність дії Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС у 2017 р., адже продовжилися тенденції до зміцнення позицій ЄС, як стратегічного торговельного партнера України.

Так, за результатами 2017 р. питома вага ЄС у зовнішньоторговельному обігу товарів України досягла 41,3% (частка ЄС у загальному експорті товарів України – 40,3%, в імпорті товарів – 42,1%). Протягом 2017 р. торгівля товарами між Україною та ЄС динамічно зростала – як щодо експорту, так і щодо імпорту. Зокрема, за 2017 р. експорт товарів до ЄС виріс на 30,4% порівняно з аналогічним періодом попереднього року та становив 15,9 млрд. дол. США, а імпорт товарів з ЄС – збільшився на 22,8% і становив 18,8 млрд. дол. США. Близько третини експорту товарів з України до ЄС займала продукція сільського господарства та харчової промисловості (31,8% усього експорту до ЄС). На другому місці – експорт чорних металів та виробів з них (21,4%), на третьому – продукція машинобудування (15,2%).

Крім того, у структурі товарного експорту до ЄС важливе місце займали: мінеральні продукти (13,2%), продукція деревообробної промисловості (5,5%), легкої промисловості (5,1%), різні промислові товари (4,6%). Найбільші темпи зростання експорту до ЄС демонстрували такі галузі: АПК та харчова промисловість (+38,2%), машинобудування (+23,6%), мінеральні продукти (+62,7%), різні промислові товари (+47,5%), металургійна промисловість (+21,4%). У той же час основу імпорту товарів з ЄС до України складали: продукція машинобудування (механічні та електричні машини, транспортні засоби), хімічної промисловості та мінеральні продукти. Торгівля послугами між Україною та ЄС також зросла у 2017 р. Зокрема, експорт послуг з України до ЄС збільшився на 10,8% порівняно з минулим роком та досяг 3,3 млрд. дол. Україна найбільше експортує до ЄС транспортні послуги, послуги з переробки матеріальних ресурсів, а також телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги. Імпорт послуг з ЄС у 2017 р. дорівнював 2,5 млрд. дол., що на 3,4% більше порівняно з минулим роком. Найбільшу частку в загальному обсязі імпорту послуг від країн ЄС становлять транспортні послуги, ділові послуги та послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю. В українському експорті до ЄС спостерігається позитивна тенденція до розширення товарних позицій, які постачаються на ринок ЄС, тобто відбувається товарна диверсифікація експорту до ЄС. Зростає експорт продукції з вищим ступенем переробки та доданої вартості. Зокрема, це стосується продукції машинобудування та харчової промисловості. У 2016 р. для вітчизняних виробників відкрився європейський ринок молочної продукції, а вже у 2017 р. Україна стала одним з

найбільших експортерів вершкового масла до ЄС. Також спостерігається зростання кількості українських компаній, які постачають свою продукцію в країни ЄС. На кінець 2017 р. 156 українських компаній вже отримали статус уповноваженого (схваленого) експортера, що дає їм можливість самостійно визначати країну походження товару.

Тому з метою збільшення можливостей використання потенціалу ПВЗВТ між Україною та ЄС подальшим пріоритетом діяльності Уряду є продовження реформ для збільшення доступу українських товарів та послуг на ринок ЄС:

- зменшення нетарифних обмежень, зокрема пов'язаних з санітарними та фітосанітарними заходами та технічними бар'єрами у торгівлі (для цього є необхідним виконання Стратегії СФЗ, підписання Угоди АСАА, адаптація законодавства з метою відкриття ринку ЄС для експорту послуг та державних закупівель);

- розвиток електронної торгівлі з ЄС та інтеграція у Цифровий ринок ЄС;
- підтримка виходу малих та середніх підприємств на ринок ЄС.

В цілому, серед ключових завдань виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2018 р. в межах підвищення рівня національної безпеки нашої країни в умовах європейської інтеграції визначено наступні:

- підтримувати на найвищому рівні політичний діалог і співробітництво з ЄС з питань зовнішньої політики, безпеки та оборони;

- забезпечити прийняття Закону України «Про національну безпеку України» та розпочати його імплементацію;

- внести зміни до законодавства та підзаконних нормативно-правових актів з метою удосконалення системи державного експортного контролю;

- продовжувати реалізацію Концепції інтегрованого управління кордонами та відповідну взаємодію з ЄС;

- вживати заходів щодо розвитку інфраструктури для прийому й утримання біженців, а також іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні;

- затвердити план заходів із реалізації Стратегії державної міграційної політики до 2025 року та розпочати його виконання;

- поглиблювати співпрацю с країнами-членами ЄС та Молдовою щодо організації спільної оперативної охорони державного кордону та обміну інформацією у контактних пунктах [2].

Отже, на основі проведених досліджень можна укласти, що Україна має ґрунтовно проаналізувати висновки Звіту про виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом і врахувати рекомендації для подальшого впровадження порядку денного задекларованих реформ у сфері забезпечення національної безпеки країни. Тому виконання Угоди про асоціацію з ЄС – це не лише внесення змін до існуючого законодавства, а формування нової державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України в умовах європейської інтеграції.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, існуючі механізми формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки в умовах

європейської інтеграції України є недосконалими та потребують відповідної трансформації згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Тому у своїй діяльності органи державної влади мають забезпечувати повною мірою виконання Угоди про асоціацію та використовувати всі наявні можливості для поглиблення секторальної інтеграції з ЄС у сфері забезпечення національної безпеки України, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел.

1. Вітер Д. В. Адаптація законодавства України до вимог Європейського Союзу // Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посіб. / [І.В.Артёмов, В.Д.Бакуменко, В.Д.Бондаренко та ін.]. Ужгород: Ліра, 2009. - С. 209-226.

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.

3. Конституція України // ВВР України. 1996. № 30. С. 381 – 418.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

References.

1. Viter D. Adaptation of Ukrainian legislation to the requirements of the European Union [Adaptatsiya zakonodavstva Ukrayiny do vymoh Yevropeys'koho Soyuzu]. Uzhhorod: Lira, 2009. S. 209-226. [in Ukrainian].

2. Report on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in 2017. [Zvit pro vykonannya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta Yevropeys'kym Soyuzom u 2017 rotsi]. [Electronic resource]. Access mode: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/aa-implementation-report-2015-2020-ukr-final.pdf> [in Ukrainian].

3. Constitution of Ukraine. [Konstitucia Ukraini]. BPR of Ukraine. (1996): No. 30. 381-418. [in Ukrainian].

4. Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part [Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony]. [Electronic resource]. Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].